

MASSA EN MERIBA

door: Hugo Bouter

Exodus 17:1-7

'En het volk dorstte daar naar water, het morde tegen Mozes (...)

Zie, Ik zal daar vóór u op de rots bij Horeb staan; dan zult gij op de rots slaan en daaruit zal water tevoorschijn komen, zodat het volk kan drinken'.

Opnieuw gebrek aan water

Toen de Israëlieten van Elim waren opgebroken, kwamen zij in de woestijn Sin, die tussen Elim en de Sinai ligt (Ex. 16:1). Het reisdoel, de berg Gods, kwam dus al in zicht. Daarna trokken zij via enkele andere pleisterplaatsen (Dofka en Alus, Num. 33:12-13) naar Refidim (dat betekent 'vlakten'). Daar bevond men zich reeds in de nabijheid van de Horeb (dat is een andere naam voor de berg Sinai, zie Ex. 17:6; 19:2). Maar hier was geen water voor het volk om te drinken (Ex. 17:1). Er ontstond dus opnieuw gebrek aan water — wat op zichzelf te verwachten was op een tocht door de woestijn.

Het wonder van Mara was snel vergeten. Gods genadige voorzieningen in Elim leken ver verwijderd te zijn. Het volk kwam opnieuw in opstand. Vervolgens speelde zich te Refidim ook de strijd met Amalek af, waarbij Jozua streed in de vlakte en Mozes voorbede deed op de heuveltop (Ex. 17:8vv.). Bij Mara morde het volk tegen Mozes (Ex. 15:24), in de woestijn Sin morde het tegen Mozes en Aäron (Ex. 16:2). Te Refidim is het gemor weer met name tegen Mozes gericht, maar is Aäron erbij ingesloten: 'Het volk begon met Mozes te twisten en zeide: Geeft ons water, zodat wij kunnen drinken' (Ex. 17:2). Door deze meervoudsvorm te gebruiken, stelde het volk Aäron medeverantwoordelijk voor het probleem.

In Exodus 15 ging het om een waterprobleem, in Exodus 16 om een hongerprobleem. Beide problemen kwamen door Gods goedheid en door de bemiddeling van Mozes en Aäron snel tot een oplossing. Exodus 17 lijkt min of meer een herhaling te zijn van het al eerder gesignaleerde gebrek aan water, maar de dorst was heviger en zo was het ook met het gemor van de Israëlieten. Het was luider en dreigender. Mozes voelde zich nog meer in het nauw gedreven en vreesde zelfs voor zijn leven: 'Nog een ogenblik en zij gaan mij stenigen!' (Ex. 17:4).

Hun gemor was in feite echter tegen God Zélf gericht: het was rebellie tegen Hem en tegen Zijn leiding! 'Wat twist gij met mij?', was dan ook de reactie van Mozes. Het gemor reikte vérdere en hógere: 'Wat stelt gij de HERE op de proef?' (Ex. 17:2). In het voorgaande hoofdstuk hadden Mozes en Aäron ook al zoiets gezegd: 'Wat zijn wij? Niet tegen ons was uw gemor, maar tegen de HERE' (Ex. 16:8). De aanklacht van het volk, waarop wij straks nog nader zullen ingaan, was niet terecht. Het was uiteraard niet Gods bedoeling om hen, hun kinderen en hun kudde van dorst te doen omkomen in de woestijn (Ex. 17:3). Hij had wat beters met hen voor, maar door hun gemor vielen de meesten van hen inderdaad in de woestijn.

Gods waterbron

Wat was Gods remedie, Gods redmiddel voor dit probleem? De oplossing was niet een [stuk] hout dat in het water moest worden geworpen, zoals bij Mara. In dit geval was het iets anders. Het was de staf van Mozes, waarmee hij de Nijl had geslagen (Ex. 17:5). Het was een eenvoudige herdersstaf, die echter wel 'de staf Gods' werd genoemd (Ex. 4:17,20). Het was de staf die in een slang was veranderd (Ex. 4:1-5). Dit was het instrument waarmee Mozes zijn wondertekenen had verricht in het land Egypte. Deze staf sprak van het Goddelijke gezag waarmee hij was bekleed en waarmee hij de oordelen over Egypte had gebracht. Het was dus een oordeelsstaf, geen priesterlijke staf zoals de staf van Aäron die gebloeid had (Num. 17:1-10; 20:8-9).

Met deze oordeelsstaf moest Mozes op de rots bij Horeb slaan en dan zou daaruit water tevoorschijn komen, zodat het volk kon drinken (Ex. 17:5-6). Het slaan van de rots spreekt evenals het slaan van de Nijl van het voltrekken van een Goddelijk gericht. Mozes moest vóór het volk uitgaan en enkele getuigen met zich meenemen, enkele oudsten van Israël. Om dit wonder te kunnen verrichten, moesten zij dus de pleisterplaats te Refidim verlaten en alvast naar de volgende legerplaats bij de berg Gods gaan (vgl. Ex. 18:5; 19:2). Bij de Horeb zouden zij God ontmoeten, en God Zelf zou daar vóór Mozes op de rots staan.

Dan zou het wonder plaatshebben. Mozes zou met zijn staf op de rots slaan en op die manier zou de rots een bron van levend water worden. Het water zou gaan stromen en het zou blijven stromen, zodat het hele volk kon drinken. En zo gebeurde het ook: 'Mozes deed also voor de ogen van de oudsten van Israël' (Ex. 17:6). God Zelf 'deed voor hen water uit de rots stromen; Hij toch spleet de rots, zodat het water vloeide' (Jes. 48:21). Deze voorziening was van bijzondere, blijvende aard. De Israëlieten leden voortaan geen dorst meer op de tocht door de woestijn, zoals de profeet Jesaja ook betuigde (het watergebrek in Numeri 20 was een uitzondering). De waterstromen vólgden de Israëlieten, waar zij ook heentrokken. Het Nieuwe Testament verzekert ons dit eveneens en zegt zelfs dat de rots met hen meeging: '(...) want zij dronken uit een geestelijke rots, welke met hen medeging, en die rots was de Christus' (1 Kor. 10:4).

De frisse waterstromen zijn een beeld van de Heilige Geest, waarmee wij zijn gedrenkt (1 Kor. 12:13). Wij moeten echter bedenken dat die stromen vloeiden uit de geslagen Rots, uit onze Heer Jezus Christus, die leed onder de slaande hand van God in de drie uren van duisternis op het kruis van Golgotha. Hij liet Zich daar verbrijzelen om onze ongerechtigheden, Hij droeg de straf die wij verdiend hadden. Zijn lijden en sterven vormden de grondslag voor de uitstorting van de Geest. De Geest kon pas worden geschonken nadat Jezus verheerlijkt was (Joh. 7:37-39). Dat is gebeurd op de Pinksterdag. Sindsdien blijft het water stromen! De Geest wordt niet opnieuw uitgestort op aarde; wel mogen wij bidden om de doorwerking van de Geest. Het is deze Geest die levend maakt, die ons verfrist en nieuwe levenskracht geeft. Hij gaat met ons mee op onze reis door de woestijn en wil steeds onze Trooster zijn. Wat een reden tot dankbaarheid hebben wij dus. Of lijken wij misschien toch ook een beetje op het morrende volk in de woestijn?

De blijvende betekenis van Massa en Meriba

Achteraf gaf Mozes wel commentaar op de opstand van de Israëlieten tegen zijn leiderschap. Hij noemde de plaats waar het volk met hem had getwist vanwege het gebrek aan water: Massa en Meriba (Ex. 17:7). Zodoende bleef de herinnering aan dit gebeuren voor het nageslacht bewaard. De reden van de naamgeving wordt in dit vers uitvoerig omschreven: '(...) wegens de twist der Israëlieten en omdat zij de HERE op de proef gesteld hadden door te zeggen: Is de HERE in ons midden of niet?'

Massa betekent 'beproeving', Meriba 'strijd' of 'twist' (in Hebr. 3:8 weergegeven met 'verbittering'). Het kenmerkende van deze beproeving was niet zozeer dat God Zijn volk op de proef stelde en liet zien wat er in hun hart leefde, maar veeleer omgekeerd dat Israël God op de proef stelde! En wel door Hem uit te dagen, door

een bewijs van Zijn tegenwoordigheid te eisen, door twijfel te tonen aan Zijn liefde en trouw, aan Zijn aanwezigheid in hun midden. Het was de taal van het ongelooft, die ons in onze dagen ook niet onbekend in de oren klinkt: Als er een God is, dan moet Hij toch wel dit of dat doen!

Hoe reageerde de Here op deze beproeving, deze uitdaging? Niet met dreigementen, niet met oordeel, niet met een rechtvaardige straf. Het was louter gunst en goedheid die Hij hier in Exodus openbaarde: Hij schonk het volk volop water. Wij hebben reeds gezien dat deze geschiedenis ons in type laat zien hoe een Ander de straf droeg. De Rots werd geslagen en het volk ging vrijuit en ondervond louter zegen. Het levende water kwam volop tevoorschijn uit de geslagen Rots, dat is de Christus (1 Kor. 10:4). De frisse waterstromen van de Geest vloeien nog steeds, ook voor ons.

Massa en Meriba worden wel steeds in de Schrift aangehaald als afschrikwekkende voorbeelden. Mozes komt er zelf op terug in het boek Deuteronomium: 'Gij zult de HERE, uw God, niet verzoeken, zoals gij bij Massa gedaan hebt' (Deut. 6:16). Massa hoorde thuis in een reeks van drie ernstige gebeurtenissen, waarbij de Israëlieten hun God telkens vertoerden (Deut. 9:22; vgl. Num. 11). In de zegen van Mozes wordt Levi als gunstige uitzondering genoemd, als de stam die de proef goed doorstaan heeft (Deut. 33:8). Hier anticipeert Mozes ook op het gebeuren bij de berg Sinai, waar Levi de goede keus maakte en zich toewijdde aan de dienst van de Here.

In de Psalmen worden Massa en Meriba ook herhaaldelijk genoemd (Ps. 81:8; 95:8-9; 106:32-33). Bij het laatste citaat gaat het echter duidelijk om de gebeurtenissen die in Numeri 20 worden beschreven. Hier wordt de naam Meriba tijdens een latere episode van de woestijnreis opnieuw gebruikt in een soortgelijke situatie (het twistwater van Kades).

Zelfs in het Nieuwe Testament is de herinnering aan Massa en Meriba bewaard gebleven, doordat de Hebreënbrieff Psalm 95 uitgebreid citeert (zie Ps. 95:7b-11; Hebr. 3:7vv.; 4:3vv.). In de Griekse vertaling van het Oude Testament, de Septuaginta, zijn de plaatsnamen vertaald weergegeven met de woorden 'verbittering' en 'verzoeking'. Dit accentueert het belang ervan. Deze weergave heeft ook de goedkeuring van de Heilige Geest, zoals de aanhaling in de Hebreënbrieff ons verzekert: 'Daarom, gelijk de Heilige Geest zegt: Heden, indien gij Zijn stem hoort, verhardt uw harten niet, zoals bij de verbittering (Meriba), ten dage van de verzoeking (Massa) in de woestijn, waar uw vaders Mij verzochten door Mij op de proef te stellen, hoewel zij mijn werken zagen, veertig jaren lang' (Hebr. 3:7-9).

Het 'verbitteren' en het 'verzoeken' van God wordt hierdoor niet beperkt tot deze beide plaatsen, maar krijgt een veel bredere betekenis. Deze plaatsen karakteriseerden in feite de héle woestijnreis: de Israëlieten verzochten God veertig jaren lang, zij stelden Hem constant op de proef. Bij het op de proef

stellen, het uitproberen, gaat het om twijfel aan Gods macht om wonderen te kunnen doen. Bij het verzoeken of beproeven gaat het om twijfel aangaande Gods trouw.

Het voorbeeld van de Heer Jezus Zelf tijdens de verzoeking in de woestijn toont ons hoe wij deze listen moeten weerstaan met het Woord van God in de hand. Jezus citeerde wat Mozes had opgemerkt naar aanleiding van de verzoeking bij Massa: 'Er staat ook geschreven: Gij zult de Here, uw God, niet verzoeken' (Deut. 6:16; Matt. 4:7; Luc. 4:12). Wij mogen God niet uitdagen en Hem uitproberen om te zien hoever wij kunnen gaan. In plaats daarvan moeten wij alles gelovig in Zijn hand leggen en wachten op Zijn hulp en leiding. Zo leeft de herinnering aan Massa en Meriba voort. Het zijn blijvende lessen voor de woestijnreis, ook voor ons als volgelingen van Christus.